

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/ekostod

Gång- och cykeltunnelarna i Nytorps mosse

Utvärdering av ungdomars delaktighet vid gestaltning av gångtunnelar

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Deltagande aktörer.....	4
Bakgrund.....	4
Forskning – Otrygghet och rädsla för att utsättas för brott.....	5
Utvärderingens mål.....	6
Avgränsning.....	6
Begrepp.....	7
Brott.....	7
Trygghet.....	7
Fallstudieobjekt.....	8
Metod.....	9
Spontana semistrukturerade intervjuer.....	9
Nyckelpersonsintervjuer.....	10
Observation.....	10
Anmälningssstatistik.....	10
Resultat.....	11
Upplevs brottsligheten ha minskat?.....	12
Har tryggheten ökat?.....	14
Andra trygghetsskapande åtgärder.....	16
Vad kan man förbättra i området?.....	16
Analys.....	17
Referenser.....	19

Sammanfattning

Under 2013 genomförde Huddinge kommun en kartläggning av otrygga platser. En av dessa var vid gångtunnlarna mellan västra Skogås och Nytorps mosses IP (Trångsund). Tunnlarna var ofta utsatta för klotter och skadegörelse.

I ett försök att komma tillrätta med problemen involverades ungdomar från fotbollsklubben Skogås-Trångsund i arbetet med att designa om tunnlnarnas ytskikt. En ny gestaltning för platsen arbetades fram 2015, och året efter anlidade kommunen utredare på Urban Utveckling för att utvärdera projektet.

Utvärderingen har framförallt skett genom spontana semistrukturerade intervjuer både i direkt anslutning till tunnlnarna och på annan plats i Skogås.

Tanken från kommunens sida var att genom att engagera ungdomar från närområdet i utsmyckandet av platsen skulle tillhörigheten till platsen och tryggheten öka. Att minska klotter var inte ett primärt syfte, möjligen ett indirekt sådant, eller en bieffekt. Eftersom syftet med projektet var både trygghet och delaktighet och den grupp som kände sig mest otrygga i enkätundersökningen var unga kvinnor, bestämdes det att framförallt unga tjejer skulle delta i utformningen av tunnlnarna.

Utvärderingen kommer fram till att det i projektet med gångtunnlnarna i Skogås-Trångsund varit för få delaktiga ungdomar för att just delaktigheten skulle kunna åberopas som brottsförebyggande effekt, även om brottsligheten verkar ha minskat initialt samt att tryggheten ökat något. Det har dock varit svårt att dra några långtgående slutsatser på grund av att kommunen inte dokumenterat något av sin driftsverksamhet (klottersanering exempelvis) för den aktuella platsen.

Deltagande aktörer

Utvärderingen har utförts av Urban Utveckling i samarbete med Huddinge kommun. Styrgruppen har bestått av Emelie Roupe, Annika Feychting, Linda Lindblom, tillsammans med en projektgrupp från Urban Utveckling bestående av Johan Wahlgren, Anna Molin, Anna Degerfeldt och Trond Hannerstig.

Bakgrund

Som ett led i att öka tryggheten i Trångsund / Skogås genomfördes en stor enkätundersökning och två medborgardialoger under sommaren 2013¹. Cirka 70 procent av de tillfrågade kvinnorna uppgav då att de undviker offentliga platser när det är mörkt, något som starkt begränsar möjligheten att röra sig i stadsmiljön. I enkäten uppgav 38 procent att de kände sig otrygga på grund av dålig belysning. 24 procent upplevde otrygghet på grund av de personer som befolkar vissa platser. 16 procent kände sig otrygga på grund av tät vegetation och 11 procent på grund av klotter och skadegörelse. Tunnelarna vid Nytorps mosse ansågs vara särskilt otrygga.

I samband med undersökningen tog Huddinge kommun fram ”Handbok för tryggare stadsmiljöer” som beskriver metoder och verktyg för att arbeta med trygghet och jämställdhet i gestaltning och projektering av stadsrum². De metoder som trygghetshandboken beskriver kunde testas i praktiken i projektet med gångtunnelarna. Tanken från kommunens sida var att genom att engagera ungdomar från närområdet i utsmäckandet av platsen skulle tillhörigheten till platsen och tryggheten öka. Att minska klotter var inte ett primärt syfte, möjligen ett indirekt sådant, eller en bieffekt.

”Syftet var att öka tryggheten och tillhörigheten till platsen, men som en bieffekt kanske det skulle leda till mindre skadegörelse. Mindre benägenhet till klotter kanske. Och även om det inte är de tjejerna som deltog i projektet som klottrar kanske det skulle leda till positivt snack om vad tunneln var för nånting. Möjligt att det kan förhindra en del klotter.”

-Emilie Roupe, f.d. projektledare Huddinge kommun

Eftersom syftet med projektet var både trygghet och delaktighet och den grupp som kände sig mest otrygga i enkätundersökningen var unga kvinnor, bestämdes det att framförallt unga tjejer skulle delta i utformningen av tunnelarna. Efter svårigheter att hitta frivilliga deltagare i skolan och på fritidsgården kontaktades Skogås-Trångsund fotbollsklubb (Roupe 2016). En inbjudan att delta med information om projektet lades ut på Trångsund/Skogås FF hemsida, enligt principen ”först till kvarn,” det vill säga att alla

---

¹ För enkätsvar se sidan 10 i Ljusdesign i offentliga miljöer – Pilotprojektet Skogås-Trångsund. Framtagen av Huddinge kommun. Avser Skogås och Trångsund generellt.

² Handbok för tryggare stadsmiljöer - Metoder och verktyg för att arbeta med trygghet i gestaltning och projektering av stadsrum (2013) Huddinge kommun

som ville fick vara med. Det fanns dock en uttalad önskan om att fler tjejer än killar skulle delta, eftersom det som sagt främst var kvinnor och tjejer som uppgav att de kände sig otrygga i Huddinge kommuns enkätundersökning.

Två workshops med elva tjejer och två killar från fotbollsklubben Skogås-Trångsunds FF arrangerades. Tillsammans med landskapsarkitekter och ljusdesigners tog ungdomarna fram förslag på hur tunnelnarna skulle kunna se ut. Vid den första workshopen beskrev ungdomarna upplevelsen av att röra sig genom tunnelnarna och skissade på förslag för hur de skulle kunna bli tryggare och trevligare. Vid det andra tillfället experimenterade ungdomarna med olika typer av ljus – tunnelmodeller byggdes där de tog fram idéer för att gestalta tunnelnarna med färg, föremål och glitter. Eftersom det varit problem med klotter i tunnelnarna valdes lättsanerade färger och en design utan målningar inne i tunnelnarna för att inte ”uppmuntra” till mer klotter. Av samma skäl gjordes också valet att inte samarbeta med några lokala konstnärer ”åt streetart-hållet”³. Genom att låta unga vara med i den nya utformningen av tunneln är förhoppningen att de ska känna både en större tillhörighet till platsen och uppleva den tryggare. Samt att allmänheten ska påverkas på liknande sätt om de känner eller känner till någon av de som varit med.

Allmänheten informerades om projektet via kommunens hemsida samt lokaltidningarna Mitt i och Södra sidan. En artikel publicerades även på Arkitektur och designcentrums blogg⁴. Invigningen av tunnelnarna skedde på Skogåsdagen, och vid det tillfället delades broschyrer med information om projektet ut.

Av de 83 personer vi intervjuat visste endast 12 stycken om att det var lokala ungdomar som deltagit i projektet och utsmyckningen.

Tunnelnarna var klara och invigdes i september 2015. Urban Utveckling påbörjade arbetet med utvärderingen av projektet under våren 2016.

Forskning – Otrygghet och rädsla för att utsättas för brott

Forskning (SCB 2004, Smith & Torstensson 1998, Litzén 2006) bekräftar bilden av att unga kvinnor i högre grad uttrycker en större oro för att utsättas för brott i det offentliga rummet än andra grupper. Det finns olika förklaringsmodeller till varför det är så men enligt Tulloch och Jennett (2001) kan en stor del vara att diskursen, inte bara i media utan även från offentligt och akademiskt håll, har fokuserat på kvinnors risk att utsättas för brott i det offentliga rummet, trots att de statistiskt löper liten risk för det.

---

³ Intervju med Linus Fredriksson, projektmedarbetare Topia landskapsarkitekter

⁴ www.hållbarstad.se

Litzén (2006) framhåller att för att förstå subjektiv otrygghet måste individen ses i hela sitt sociala livs-sammanhang. Han tycker inte att enskilda faktorer som kön bör isoleras som förklaringsmodell till människors upplevelse av otrygghet. Litzén menar att för att förstå individers och grupper sårbarhet och relation till oro för brott bör hänsyn tas till psykiska och fysiska faktorer, socio-ekonomisk tillhörighet, socialt nätverk, vart man bor etc. Det är exempelvis vanligare att personer med utländsk bakgrund känner sig mer otrygga än personer födda i Sverige⁵. Den upplevda utsattheten eller sårbarheten för att utsättas för brott skiljer sig dock tydligt mellan män och kvinnor (Gilchrist et al 1998, Tulloch 2006). Män som inte är oroliga för att utsättas för brott hänvisar till faktorer som har med personlig sårbarhet att göra, d. v. s. de upplever att de löper liten risk att utsättas brott samtidigt som de känner sig kapabla att hantera hotfulla situationer. Kvinnor som inte är oroliga för att utsättas för brott använder sig i högre grad av strategier som att åka taxi, undvika att gå själva, eller inte vistas ute när det är mörkt, d.v.s. de undviker sårbarhet genom sin livstil (Gilchrist 1998:190ff). Kvinnors frihet att röra sig i det offentliga rummet begränsas alltså om en plats upplevs som otrygg. Denna skillnad illustrerar vikten av att använda ett genusperspektiv på trygghetsfrågor (Litzén 2006).

Att äldre personer är mer oroliga för att utsättas för brott än yngre har tidigare ansetts vara ett faktum inom forskningen om rädslan för att utsättas för brott⁶, något som fått stöd i SCBs undersökningar (SCB, 2004:87). Men i Trygghetsmätningen från Stockholms län 1996 framträder en annan bild, som visar att yngre är mer oroliga än äldre för att utsättas för brott. Att unga känner sig otryggare än äldre kan i vissa fall förklaras med att äldre inte vistas ute kvällstid på samma sätt som yngre kvinnor gör. De undviker därmed också otrygghet genom livstilsförändringar (Tulloch 2000).

Utvärderingens mål

Frågeställningen som denna effektutvärdering ämnar svara på är i vilken utsträckning ungdomars delaktighet i utformningen av offentliga miljöer som upplevs otrygga och är brottsbelastade, kan minska brottsfrekvensen och öka tryggheten på platsen.

Avgränsning

Utvärderingen gäller gång- och cykeltunnlarna mellan Nytorps mosse och Västra Skogås. Inga andra tunnlar har undersökts i denna utvärdering.

---

⁵ Handbok för tryggare stadsmiljöer - Metoder och verktyg för att arbeta med trygghet i gestaltning och projektering av stadsrum (2013) Huddinge kommun

⁶ Forskningsfältet "fear of crime" (se exempelvis Fattah & Sacco 1989).

Utvärderingen grundar sig på ett stort antal spontana intervjuer med förbipasserande i direkt anslutning till, och i närheten av tunnlarna. Antalet intervjuer har begränsats av den tid som avsatts för utvärderingen.

Begrepp

Brott

I den här studien är det framförallt klotter (Övrigt klotter brottskod 1209) och skadegörelse (Annan skadegörelse brottskod 1203) som avses när ”brottsförebyggande” åtgärder diskuteras.

Trygghet

Trygghetsbegreppet är komplicerat eftersom det beskriver en subjektiv upplevelse. ”Trygghet handlar om att förhålla sig till upplevda risker och ska inte sammanblandas med säkerhet som istället handlar om reella risker, alltså hur säkert någonting faktiskt är”⁷. Som tidigare nämnts visar forskning att kön är den mest signifikativa faktorn när det gäller trygghet. Gruppen män i åldern 16 - 24 är den grupp som generellt känner sig tryggast i stadsmiljö, trots att de statistiskt sett är den mest brottsutsatta gruppen i samhället. Kvinnor upplever otrygghet i högre grad än män och uppger också oftare än män att de utvecklar strategier för att hantera den upplevda otryggheten genom livstilsval. Den här diskrepansen mellan otrygghet och statistisk risk att utsättas för brott kan dock bero på flera faktorer. Dels att unga män har en tendens att undervärdera risken att utsättas för brott, dels att män rör sig ute i det offentliga rummet mer kvällstid och därför löper större risk att drabbas. Om kvinnor skulle vistas ute sent i samma utsträckning skulle de troligtvis oftare drabbas av brott. Dessutom utsätts kvinnor för ”ett bredare spektra av brott och hot än vad män gör – allt från ”vanliga” rån och slagsmål, till våld i hemmen, sexuella trakasserier och våldtäkt” (Painter i Listerborn 2002:82). Underrepresentationen av brott mot kvinnor i statistiken kan också ha att göra med att endast de grövsta brotten anmäls. Endast 15 procent av kvinnorna som deltog i den internationella brottsofferundersökningen, The International Crime Victimization Survey (ICVS), uppgav att de anmäler sexuellt hotfulla händelser till polisen (Listerborn 2002:82f). Mörkertalet kring den här typen av brott riktade mot kvinnor är stort. Den upplevda otryggheten i offentliga rum hänger alltså ihop med en reell risk att utsättas för brott, kanske framför allt kvälls- och natttid. Boverkets uppmärksammar också i sin skrift *Plats för trygghet – Inspiration för stadsutveckling*, att orsaken till känslor av otrygghet hos kvinnor inte enbart i den fysiska miljön i sig utan ”utan snarare i ojämställda villkor i samhället”⁸. Det bakomliggande problemet går inte att åtgärda genom enbart fysiska åtgärder men det går att skapa miljöer som

---

⁷ Sidan 10 i *Handbok för tryggare stadsmiljöer - Metoder och verktyg för att arbeta med trygghet i gestaltning och projektering av stadsrum* (2013) Huddinge kommun

⁸ Andersson 2005 i *Plats för trygghet – Inspiration för stadsutveckling*, Boverket 2010

upplevs tryggare genom att integrera ett jämställdhetsperspektiv i planeringen. Därför hänger trygghets- och jämställdhetsarbete ihop⁹.

Huddinge kommun genomför med några års intervall en trygghetsundersökning bland alla sina invånare. I stort liknar svaren det nationella mönstret, men skiljer sig på en punkt. Unga i åldern 18-24 år upplever otrygghet i utemiljön i högre utsträckning än samma åldersgrupp i riket som helhet¹⁰. Åtgärden har syftat till att göra platsen tryggare och säkrare för alla, genom att särskilt ta hänsyn till flickors upplevelse och önskemål kring platsen.

Fallstudieobjekt

Fallstudieobjektet har alltså varit två gång- och cykeltunnlar i följd, mellan naturparken och idrottsområdet Nytorps mosse och flerbostadsområdena i västra Skogås. I våra spontana intervjuer beskrivs tunnelarna innan projektet som gråa, trista, mörka och nerklottrade. På dagtid används de primärt av skolungdomar, pensionärer och vuxna till och från arbetet. Kvällstid passerar ofta skateboardåkare, motionärer, fotbollsspelare och hundägare parken där unga tjejer och killar är en stor del av besökarna. De utsmyckade tunnelarna stod klara i september 2015. På vägen länkar numera ett blått zebromönster samman Nytorps mosse och Skogås så att tunnelarna däremellan ska upplevas som en del i ett längre gångstråk istället för en in-

Figur 1. Gångtunnelarna före och efter projektet.

---

⁹ Om utsatthet, trygghet och förtroende (2011) NTU 2011 och Plats för trygghet (2010) Boverket

¹⁰ Ur Trygghetsanalys Huddinge kommun 2012, Sid 11 i Handbok för tryggare stadsmiljöer- Metoder och verktyg för att arbeta med trygghet i gestaltning och projektering av stadsrum (2013) Huddinge kommun

stängd plats som man ”går ner i”. Väggarna är vitmålade med svagt blåa zebraränder som tar upp designen på vägen. Tunnlarna har ljussatts med omväxlande gröna och blå färger.

Metod

Spontana semistrukturerade intervjuer

För att undersöka huruvida platsen blivit tryggare respektive mindre utsatt för brott har spontana, semi-strukturerade intervjuer med boende och förbipasserande i direkt anslutning till, och i närheten av tunnlarna genomförts.

Figur 2. Intervjuer genomförs på platsen.

Intervjuerna har genomförts med hjälp av en intervjuguide och dokumenterats med diktafon. Fördelen med metoden är att guiden tillåter intervjuaren större flexibilitet att följa det som respondenten tycker är viktigt samtidigt som fokus bibehålls på ämnet. Det är också fördelaktigt att intervjuerna sker på den plats frågorna avser, då det är mycket lättare att uttala sig om en plats när man befinner sig på den, än om man exempelvis fyller i en enkät hemma vid köksbordet. Nackdelen å andra sidan är att respondenterna är oförberedda vilket kan göra det svårt att spontant komma ihåg hur man brukar uppleva platsen till vardags. En annan nackdel är att respondenterna inte avsatt tid för intervjun vilket kan medföra att de är stressade eller måste avbryta samtalet.

Urvalet har skett slumpmässigt beroende på vilka som passerat intervjuerna. För att öka chanserna för representativitet i det insamlade materialet har vi valt att genomföra intervjuerna vid olika tidpunkter, både vid och bortanför tunneln. På dagtid var det exempelvis mest skolungdomar och pensionärer som rörde sig i området, medan arbetande vuxna passerade sen eftermiddag och kväll. Alla de gående som passerat har tillfrågats om de velat delta men inte alla har haft tid. (Intervjuernas subjektivitet kan ha spelat in, då vi undermedvetet kan ha valt att tillfråga vissa framför andra) Vi har dock strävat efter så stor variation som möjligt avseende människors, kön, ålder och etnicitet.

Spontanintervjuer med boende och passerande vid Nytorps mosse – Västra Skogås har skett vid fem tillfällen. Fyra tillfällen i oktober 2016 och ett tillfälle i maj 2017. Totalt intervjuades åttiotre personer i åldrarna 10 till 82 år. 47 personer intervjuades i direkt anslutning till tunneln, varav 32 kvinnor och 15 män i åldrarna 12 till 82 år, samt 36 personer på annan plats, exempelvis vid Kvarteret Balkongen och Bepes restaurant på Storstrevsvägen 40, varav 21 kvinnor och 15 män i åldrarna 10 till 75 år.

Nyckelpersonsintervjuer

Nyckelpersonsintervjuer har skett mestadels över telefon med olika deltagande aktörer i projektet. Intervjuerna har varit mellan 5 och 20 minuter långa. Respondenter har varit Linda Lindblom f.d. trygghetsamordnare på Huddinge kommun, Lotta Salomonsson från Trångsund/Skogås fotbollsklubb, Emilie Roupe f.d. projektansvarig på Huddinge kommun, Linus Fredriksson, medarbetare från Topia landskapsarkitekter AB, Katja Andersson Teleman, projektansvarig från Topia Landskapsarkitekter AB, Staffan Löfmarck, park- och driftansvarig på Huddinge kommun samt Lina Constantino, nuvarande projektansvarig Huddinge kommun. Intervjuerna har tillhandahållit information om projektets förutsättningar, förfarande, så väl som deltagarnas upplevelser, reflektioner och utvärderingar.

Observation

Platsen besöktes i samband med invigningen av den omgjorda tunneln hösten 2015 för observation. Under våren 2016 startades arbetet med utvärderingen av projektet. Observationer genomfördes även i samband med att intervjuer genomfördes på plats 2016-2017.

Anmälingsstatistik

För att undersöka om frekvensen skadegörelse gått ner till följd av delaktighetsprojektet var det enligt utvärderingens ursprungliga upplägg tänkt att anmälingsstatistik gällande klotter och skadegörelse från 2013 till 2018 skulle analyseras. Det vill säga från cirka 3 år före till cirka 3 år efter upprustningen av tunneln.

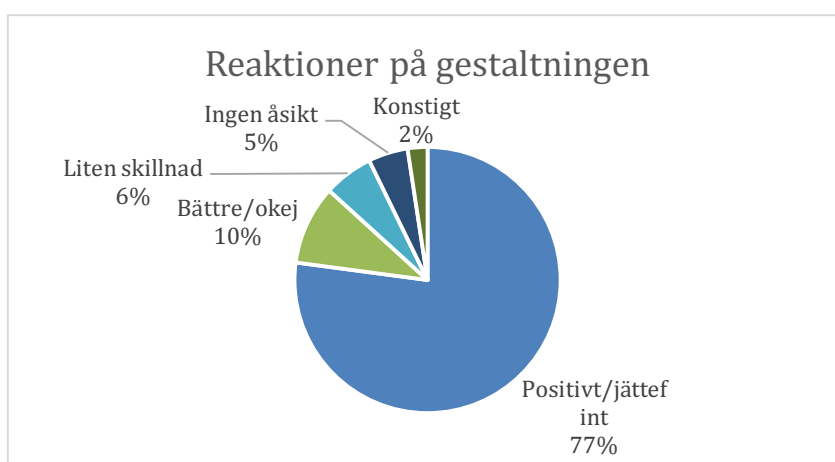
En bit in i projektet framkom det dock att statistiken inte fanns. Under åren 2013 till 2015 har endast en anmälning om klotter rapporterats på platsen. Enligt kommunens policy ska allt klotter fotograferas och dokumenteras, vilket inte skett under flera års tid. Personalen har sanerat klotter men inte dokumenterat det. Enligt Staffan Löfmarck, Skogås/Trångsunds gatu- och parkdriftsavdelning, hade dock statistiken inte varit så användbar även om anmälningarna skett som tänkt eftersom de som har hand om saneringen varit mycket mer uppmärksamma på klotter sedan renoveringen, och sanerat minsta lilla direkt. Han upplever generellt att inte heller invånarna brukar anmäla klotter, i och med att det är ett så vanligt inslag i miljön, att man helt enkelt inte bryr sig.

Detta är ju det stora dilemma med anmälningsstatistik av den här typen av brottslighet med så stort mörkertal.

I ett möte med projektgruppen den 31 mars 2016 reviderades därför det överenskomna tillvägagångssättet för utvärderingen. Statistikanalysen plockades bort som metod och ersattes av fler intervjuer med boende och med personer som arbetar med drift och underhåll i området. Man resonerade som så att eftersom otrygghet är en subjektiv känsla som inte behöver grunda sig i statistik eller faktiskt erfarenheter, är det upplevelsen av trygghet eller otrygghet som är viktigt att utvärdera. Känslan av trygghet ger människor möjlighet att på lika villkor röra sig på allmänna platser och delta i det offentliga livet. Trygga offentliga miljöer är därför grundläggande i ett jämlikt och demokratiskt samhälle.

Resultat

Med bortfallet av metoden statistikanalys har data avseende brottsfrekvens istället varit tvungen att inhämtas från intervjuer med boende och aktiva i området, och således deras observationer av platsen över tid. Majoriteten (77%) av respondenterna var mycket positiva till den nya gestaltningen i gångtunnlarna. Och 10 % tyckte det var bättre än innan (Se figur 2 här nedan.)

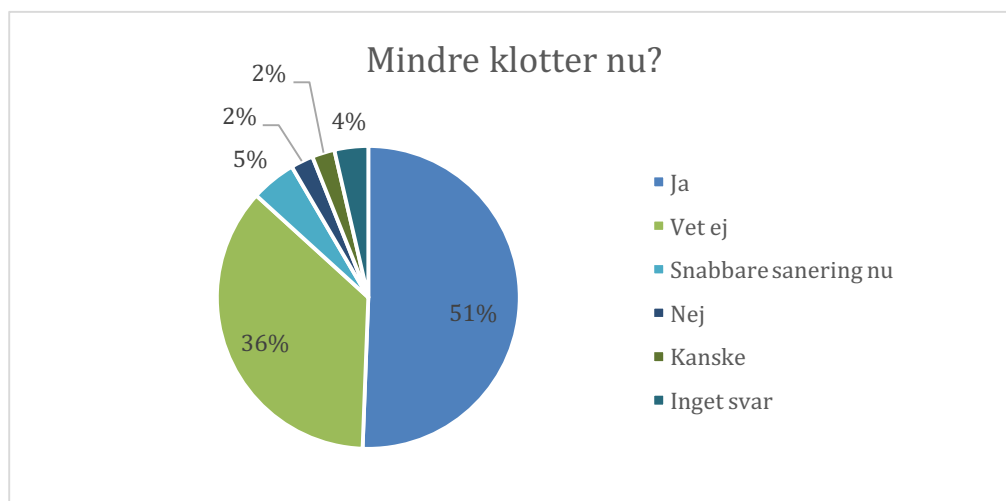
Figur 3. Kategorisering av respondenternas reaktioner på den nya gestaltningen.

Upplevs brottsligheten ha minskat?

Eftersom det statistiska underlaget helt saknas har vi undersökt om platsen upplevs mindre brottsutsatt av de som bor och vistas i området. Som tidigare fastslaget är det framförallt klotter och skadegörelse som avses när brott diskuteras. Många var väldigt positiva till konst som brottsprevention och uppgav att de trodde att det generellt klottras mindre om en plats är iordninggjord på så vis. På frågan ”upplever Ni att konsten i tunneln har betydelse för graden av skadegörelse” svarade drygt hälften Ja. 15 respondenter av de 83 medverkande svarade att de inte visste eller svarade inte alls och ungefär lika många svarade Nej.

På frågan om de upplevt att det faktiskt blivit mindre klotter i tunneln sedan renoveringen av tunnlarna svarade drygt hälften Ja (se figur 3 nedan.) Endast två personer tyckte att mängden klotter varit oförändrad på platsen. Den övriga dryga tredjedelen av respondenter hade ingen uppfattning huruvida det blivit mindre klotter eller kunde inte svara på grund av att de var nyinflyttade, inte gått i tunneln tidigare eller inte kom ihåg.

Figur 4. Respondenternas svar på frågan om de upplever att det blivit mindre klotter i tunnlarna sedan renoveringen.

Enligt Emelie Roupe, som var projektledare för tunnelrenoveringen har den enda skadegörelsen, förutom klotter, varit två trasiga lampor precis när tunnlarna färdigställdes, i augusti 2015. Efter det har alltså skadegörelsen uteblivit. Flera av respondenterna i utvärderingen lyfte också fram att lamporna nu fått vara hela. Här svarar två kvinnor på om de tror att den konstnärliga gestaltningen i tunnlarna kan ha någon betydelse för frekvensen skadegörelse på platsen:

”Man kan ju hoppas i alla fall, jag har inte tänkt så mycket på det. Har inte varit så mycket klotter på sista tiden, visst har det funnits klotter men inte lika mycket som förut. Lamporna får också vara hela tydligen. Förut var det alltid trasiga lampor. Så mindre klotter? Ja.”

Två kvinnor, 66 och 70 år vid tunneln

Enligt Huddinge kommuns klotterpolicy, antagen 2001¹¹ ska allt klotter på kommunal egendom registreras i kommunens skaderapporteringsystem, fotograferas och polisanmälas¹². Under arbetet med utvärderingen framkommer det som sagt att det klotter som sanerats varken registrerats, fotograferats eller polisanmälts. Vi kan alltså konstatera att kommunens klotterpolicy inte efterlevs.

Staffan Löfmarck berättar att han och hans kollegor är vid de aktuella tunnlarna och sanerar klotter oftare nu än tidigare. Det beror dock snarare på att de vill hålla de renoverade tunnlarna rena än att frekvensen klotter skulle ha ökat. Han menar snarare att det minskat, i alla fall till en början men han upplever att minskningen kanske är förbi och att det börjar återgå till att bli mer klotter:

”Det får vara fint ett tag men nu kommer det mer och mer”.

Flera respondenter uppgav också att klotret minskade precis efter att tunnlarna gjordes i ordning men att det numera återgått till samma nivå som innan projektet. Några föreslår att det skulle behövas ett kontinuerligt engagemang vid tunnlarna för att minska klotter och skadegörelse över tid.

”Under lång tid var det orört faktiskt och det var ganska fantastiskt, då gick jag här och undrade hur länge det får vara såhär. På senare tid har det tilltagit. De kanske skulle få måla om varje år, har du tänkt på det? Att de fick göra om det igen, då kan de ju sprida till kompisarna att de ska ge tusan i det där, nu får vi jobba varje år. Det kostar pengar och det blir en annan syn på det. Man kanske skulle presentera räkningen för dem också, för det här är ju bara en liten del av allt sånt här som finns. Att de fick delta på ett annat sätt, och även kreativt.”

- Kvinna 71 år, vid tunneln

” När ni precis hade börjat fixa det här så tänkte jag att det kommer ta en vecka och vara helt fyllt med graffitti men det har fortfarande inte blivit så, så jag tror folk uppskattar det för mycket för att det ska bli skadegörelse och sånt där.”

-Kvinna 17 år, nära tunnlarna

En annan respondent uppgav också att hon upplevde det som mindre klotter i tunnlarna direkt efter renoveringen genomförts. Hon hävdade dock att det klotter som uppkom efter en tid skilde sig från den som varit på platsen tidigare. Det var andra taggar i tunnlarna nu jämfört med före projektet. Om det förhåller sig på det viset att de som tidigare klottrade i tunnlarna nu avstod, skulle det kunna tyda på ett visst stöd för hypotesen att lokal delaktighet i gestaltande av offentlig miljö påverkar frekvensen klotter från gärningsmän med lokal anknytning. Tillkommet klotter skulle i så fall vara utfört av gärningsmän som inte har någon lokal anknytning, vilket kvinnans noteringar skulle kunna tyda på. Men det kan också lika gärna ha varit

---

¹¹ Huddinge kommuns författningssamling. HKF 4340 Antaget i kommunfullmäktige 2001-05-07, § 69 med ändring 2003-01-20, § 5, 2009-03-16 § 56 samt 2014-12-08 § 8

¹² <https://www.huddinge.se/stadsplanering-och-trafik/felanmalan-drift-och-underhall/klotter/>

nya lokala gärningsmän.

”Upplevde du någon skillnad precis i början, att det var mindre klotter då?

-Ja faktiskt, det skulle jag nog vilja säga.

Om du skulle uppskatta, hur länge höll det i sig att det var mindre klotter?

-Det var väl nåt halvår. Det har att göra med att nu har det ploppat upp nya ungdomar, så nu är det nya tags. Just sista veckorna har man sett att det är helt annat. Nya busfrön.”

-Kvinna, 44 år, vid tunneln

Har tryggheten ökat?

22 procent av respondenterna uppgav att de upplevde tunneln som mörk eller obehaglig innan upprustningen. Majoriteten (77 procent) tycker att det har blivit bättre efter renoveringen. Tunnelarna upplevs som trevligare, ljusare och tryggare än tidigare. Många uppger att orsaken till detta är den nya belysningen men även de vitmålade väggarna och taket. Få talade dock om det blåa mönstret som är målat på marken genom hela tunneln. En äldre man hade undrat om det var någon typ av halkskydd och en sextonårig man tänkte sig att det var kul för barn. En kvinna berättar så här:

-Från början kände man sig ju mycket tryggare, det är ju ljusare. Det gav ju en känsla av trygghet men det är ju fortfarande en väldigt märklig del av ..(Skogås), det finns ju inga människor här men det är en helt annan känsla på kvällen. Du har kanske inte varit här på kvällen. Man ser bra på bild också.”

-Kvinna 44, vid tunneln

De som inte anser att tunnelarna har blivit tryggare på grund av renoveringen menar att tunnelarnas lokalisering och trygghetsupplevelsen i området i stort har större påverkan än denna ytterst lokala åtgärd. En respondent föreslår att bebygga platsen med bostäder för att minska ödsligheten.

På den östra sidan av tunneln förekommer långa gångbanor i grus och belysningen är glest placerad i ett lummigt område omgivet av skogsremsor. En respondent berättar att det skett en del brott längs denna sträcka. Anledningen till att tunneln har blivit så omtyckt sägs vara att man blev av med den grå färgen som enligt många ansågs bidra negativt till platsen. Istället ersattes den mörka tunneln med vita väggar och belysning som hade färgerna blått och grönt, den tidigare belysningen fick dåligt betyg av intervjupersonerna då de ofta var trasiga och dåligt belysta. I generella drag upplevde flera personer att tunneln var mörkare och mindre trygg innan den rustades upp. En ung kvinna och ett äldre par svarade att tunnelarna var mörka, trista och att det var mycket klotter. Den unga kvinna uppgav dessutom att det var obehagligt att gå igenom tunnelarna.

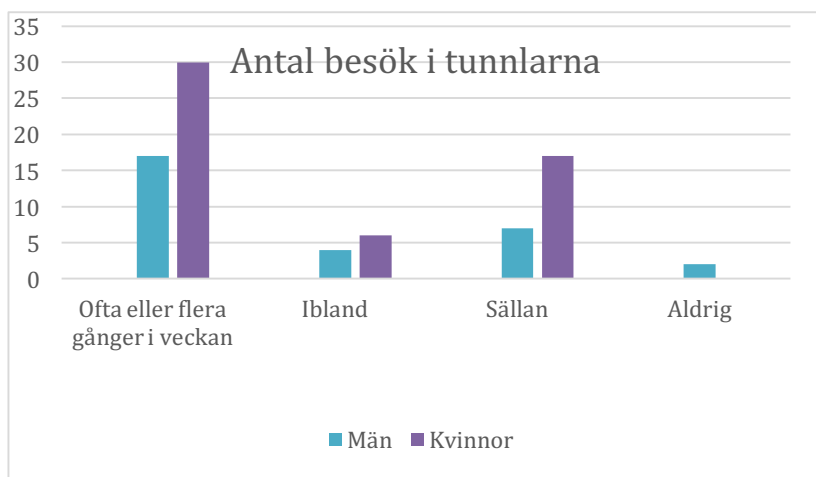
”Vet du hur den såg ut innan? Den såg trist ut [...] Belysningen var ju dålig, lamporna funkade inte. Det var lite obehagligt att gå genom tunneln”

- Kvinna 15 år, nära tunneln

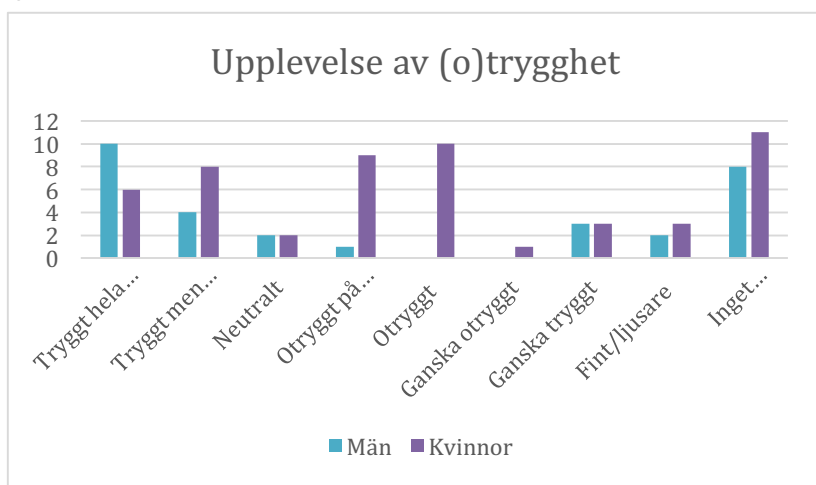
”Minns ni hur den såg ut innan? Kvinna –Ja den var ganska grå och tråkig. Man –Den var trist. Lite som de närmre pendeltågen? Ja de är gamla och tråkiga så det skulle kunna gjort om där nere också om det fanns pengar till, den här har mycket modernare stuk och den andra är så tråkig. Förr var det lampor som ungdomar slog sönder, som satt på sidorna. Men det där jävla klottret, dem höll ju på att klottra på väggen förut men nu tänkte jag inte på det. Kvinna –Nu verkar det ha varit lugnt ett tag med klotter. Man –Nu har någon klottersanerare varit och tagit bort det där men det är inte bra att hålla på att sanera eftersom det går ner i marken, det är starkt som fan. Dåligt för grundvattnet”

- Man 61 och kvinna 46, vid tunneln

Många respondenter nämnde att de upplevde att klottret hade minskat i tunneln sedan den renoverats och många trodde orsaken till det berodde på att de som klottrar inte vill förstöra något som de är stolta över i sitt närområde. ”Det blir svårare att förstöra något som är mer påkostat” var det en intervjuperson som påstod. Vissa trodde också att det kunde bero på att kommunen hade blivit snabbare på att ta bort klottret men generellt har resultatet blivit mer positivt av upprustningen.

Figur 5. Antal besök i tunnlarna.

Figur 6. Upplevelse av platsen

Andra trygghetsskapande åtgärder

Parallellt med satsningen på tunnlarna har kommunen genomfört andra åtgärder för att öka tryggheten i området. Exempelvis har vegetation beskurits på mossesidan av tunnlarna för att öka överblickbarhet. Och så sent som mars 2017 har en problematisk parkbänk där det förekom droghandel tagits bort. Att denna bänk tagits bort kan också vara bidragande till en 44-årig kvinnas upplevelse av att det tidigare ”knarkades” i tunneln vilket skapade stor otrygghet. Detta förekommer inte längre enligt kvinnan.

”Men sen så stod ju alla ungdomar här och rökte cannabis, det var ju det tunneln användes till. Och det är helt borta. Det är totalt borta, jag möter ingen någonsin längre. Det var ju det som gjorde att människor inte ville gå heller. Det var ju inte bara att det var mörkt, det var ju att gäng samlades här men det är helt borta. Och det var väl det som gjorde att de flesta inte gick här.”

- Kvinna 44 år, vid tunneln.

Vad kan man förbättra i området?

De flesta respondenter anser att tunnelns nuvarande utformning är bra. Ett tjugotal främst kvinnor föreslår att komplettera med mer belysning. Några förde på tal att förse platsen med övervakningskameror, andra att engagera nattvandrare för att öka tryggheten och minska brottsligheten. Någon föreslog att måla tunneln i starkare färger, kanske med graffiti. Andra saker som skulle förbättra platsen enligt respondenterna skulle exempelvis vara att bygga staket på bägge sidor om tunnelns slut, snabbare klottersanering, slyröjning, sopa tunneln, montera speglar för att se cyklister bättre.

*”Tycker ni man borde göra någonting annat med platsen för att göra det tryggare eller för att det skulle bli mindre klotter?
-Kanske fler lampor, ännu fler, i olika färger. Kanske en annan färg på väggarna, för när det är vitt tror jag att de känner att de kan klottra för att det blir lite roligare. Om det skulle vara en annan färg kanske man skulle vara mer rädd om det.”*

Två kvinnor 16 år, vid tunneln

*”Tycker du man skulle kunna göra något annat?
-Nej jag vet inte, ingen aning.
Bra belyst, fint och kreativt tänkt. Man får en annan känsla när man går igenom, det är ingen vanlig tunnel. Det ligger ju ansträngning bakom den och man vill inte förstöra eller skräpa ner. Om det är fint så vill man ju inte skräpa ner och kasta grejer.”*

Man 16 år vid tunneln

Analys

Syftet med utvärderingen var att besvara huruvida invånares (i det här fallet ungdomars) delaktighet i utformandet av offentlig miljö (i det här fallet ett gångstråk med två tunnlar) kan minska brottslighet och öka trygghet. Frågeställningen baseras på en hypotes om att när personer ur lokalsamhället skapat något i det offentliga rummet i syfte att utveckla eller förgylla skänker detta positiv kraft åt övriga invånare i och med att de så att säga känner att det offentliga rummet tillhör dem i större utsträckning än om en plats designats av ett proffs i kommunens regi. För att denna hypotes ska vara intressant krävs dock att en betydande eller signifikant del av lokalbefolkningen varit involverad i förändringen av den fysiska miljön. Hur stor en betydande eller signifikant del av lokalbefolkningen är kan diskuteras, men den är definitivt större än de 13 ungdomar som medverkade i projektet i Skogås-Trångsund.

Nu var det ju inte så att kommunen arbetade efter nämnda hypotes, och att de ville visa på någon storartad brottspreventiv effekt när projektet startade (Hypotesen formulerades när vi tog initiativ till att utvärdera projektet). Tanken var att involvera ungdomar och då främst tjejer att vara med och utveckla en plats där ungdomar, främst tjejer känt sig otrygga. Och vad vi kan se i utvärderingen har platsen blivit tryggare och antalet brott verkar ha minskat initialt, men det är föga troligt att förklaringen enbart kan tillskrivas ungdomarnas delaktighet. För att denna parameter skall spela en större roll krävs förmodligen ett större engagemang, det vill säga att fler individer involveras och kanske på ett mer strukturerat sätt, där fördelningen mellan medverkande från Skogås som Trångsund är mer balanserad exempelvis.

För majoriteten av respondenterna som alltså inte kände till att ungdomar från trakten varit delaktiga i utformningen är det snarare designen i sig som bidragit till att tryggheten ökat och att brottsligheten minskat.

Naturligtvis hade inte designen sett ut på samma sätt om inte ungdomarna deltagit, men resultatet handlar kanske mer om att de medverkande ungdomarna har talang för design än att allmänheten känner till dem eller att det var de som gjorde det.

Att den illegala graffiti minskat under den första tiden efter invigningen och att den nya belysningen fått vara ifred i större utsträckning än den gamla kan i det närmaste betraktas som ett gott betyg till kommunens satsning och utveckling av platsen helt oavsett delaktiga ungdomar. Det verkar helt enkelt vara så att intresset för att måla graffiti, klottra eller ha sönder belysning har avtagit till följd av platsens nya design. Detta kan naturligtvis också vara mer eller mindre tillfälligheter, det vill säga att de som tidigare begick brott på platsen kanske flyttat eller begått fler brott någon annanstans. Men det kan också vara så att personerna uppskattat förändringen och velat värna om platsen mer än tidigare. Det är intressant att en kvinna noterat att det inte är samma klotter som förekommit i tunnlar efter renoveringen som före. Det skulle kunna tyda på att de som tidigare klottrade eller målade graffiti på platsen kände till ungdomarnas delaktighet och

av respekt för den avhöll sig från att klottra/måla på platsen jämfört med de som nu börjat klottra/måla där och som enligt kvinnan inte är samma personer som klottrade/målade på platsen tidigare.

Sedan är det vanskligt att överhuvudtaget slå fast att skadegörelsen och klottret faktiskt minskat då kommunen inte dokumenterat brotten som det var tänkt enligt den kommunala policyn.

Förutom designen i och omkring tunnlarna har kommunen beskurit vegetation för att öka sikt och överblickbarhet, och plockat bort en parkbänk där det tydligen samlades personer som sysslade med narkotikahandel. Dessa saker har naturligtvis påverkat upplevelsen av platsen och förutsättningarna att begå brott.

Referenser

- Andersson, Birgitta (2005). *Risk: om kvinnors erfarenhet och fysisk planering*. Norrköping: Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet
- SCB, (2004) Offer för vålds- och egendomsbrott 1978-2002, *Levnadsförhållanden rapport nr. 104*, Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- Fattah, Ezzath A. & Sacco, Vincent F. (1989) *Crime and Victimization of the Elderly*. New York & Berlin: Springer-Verlag
- Gilchrist, Elizabeth; Bannister, Jon; Ditton, Jason & Farrall, Stephen (1998) Women and the fear of crime. Challenging the accepted stereotype. *British Journal of Criminology*, vol. 38 no. 2. s.283-298.
- Listerborn, Carina (2002) *Trygg stad: diskurser om kvinnors risker i forskning, policyutveckling och lokal praktik*. Diss. Göteborg: Chalmers tekniska högskola.
- Litzén, Staffan (2006) *Oro för brott i urban miljö. Trygghetsundersökningar med anknytning till Stockholm*. Kriminologiska institutionens rapportserie.
- Smith, William R. & Torstensson, Marie (1997) Gender Differences in Risk Perception and Neutralizing Fear of Crime : Toward Resolving the Paradoxes. *The British Journal of Criminology*, Volume 37, Issue 4, s.608–634,
- Tulloch, Marian & Jennett, Christine (2001) Women's Responses to Fear of Crime, *Security Journal*, s.53-62.